

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

12 grudnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)

SSN Marta Romańska (sprawozdawca)

SSN Dariusz Zawistowski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 12 grudnia 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku

z 19 listopada 2021 r., I ACa 498/21,

w sprawie z powództwa M.K., D.K.,

M.K.1 i A.K.

przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.

o zapłatę i ustalenie,

1) oddala skargę kasacyjną;

2) zasądza od pozwanego na rzecz powodów kwotę 5.400 (pięć tysięcy czterysta) zł z odsetkami w wysokości ustawowej za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od doręczenia pozwanemu odpisu niniejszego orzeczenia tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

A.W.

Marta Romańska

Grzegorz Misiurek

Dariusz Zawistowski

UZASADNIENIE

Powodowie M.K., D.K., M.K.1 i A.K. wniesli o zasądzenie od Banku Spółki Akcyjnej w W. na rzecz: (a) M.K. i D.K. łącznie kwoty 18.291,24 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 31 marca 2020 r.; (b) M.K.1 oraz A.K. łącznie kwoty 18.291,24 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 31 marca 2020 r., w obu przypadkach tytułem zwrotu świadczeń przekazanych bankowi nienależnie w okresie od 20 maja 2010 r. do 20 sierpnia 2012 r.; (c) ustalenie nieistnienia pomiędzy stronami stosunku prawnego kredytu w związku z nieważnością umowy nr [...], zawartej 21 października 2008 r., a ewentualnie wniesli o zasądzenie na rzecz: (a) M.K. i D.K. łącznie kwoty 17.728,78 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 31 marca 2020 r.; (b) M.K.1 oraz A.K. łącznie kwoty 17.728,78 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 31 marca 2020 r., w obu przypadkach tytułem zwrotu nadpłaconych w okresie od 20 maja 2010 r. do 20 stycznia 2020 r. rat kapitałowo-odsetkowych z umowy kredytu zawartej 21 października 2008 r.

Pozwany Bank Spółka Akcyjna w W. wniósł o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z 30 marca 2021 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku zasądził od pozwanego solidarnie na rzecz powodów M.K. i D.K. kwotę 18.291,24 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 31 marca 2020 r. oraz solidarnie na rzecz powodów M.K.1 i A.K. kwotę 18.291,24 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 31 marca 2020 r., a także ustalił, że nie istnieje pomiędzy powodami a pozwanym stosunek prawny kredytu w związku z nieważnością umowy nr [...] zawartej 21 października 2008 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że w 2008 r. powodowie byli zainteresowani zaciągnięciem kredytu na sfinansowanie budowy domu. M.K. pozostawała wówczas bez pracy, a D.K. pracował i pobierał wynagrodzenie w złotych. Pozwany ocenił, że powodowie nie mają zdolności do zaciągnięcia kredytu w złotych i zaproponował im kredyt denominowany w CHF, który mieli zaciągnąć z rodzicami D.K. – M.K.1

i A.K. Pozwany zapewnił powodów o stabilności CHF jako waluty denominacji, nie przedstawił im symulacji kursu CHF na przestrzeni lat. Powodowie byli świadomi możliwych niewielkich wahań kursu CHF, jednak byli przekonani o jego stabilności, nie zostali poinformowani o sposobie przeliczania wypłacanych przez pozwanego transz kredytu oraz rat kapitałowo-odsetkowych, nie zaproponowano im możliwości spłacania rat kredytu w CHF, nie znali korzyści wyboru takiego wariantu spłaty. Treść umowy kredytu opierała się na wzorcu umownym i była stała dla klientów banku wybierających kredyt denominowany. Powodowie nie mieli wpływu na sposób ustalania kursów kupna oraz sprzedaży stosowanych przy obsłudze kredytu ani wysokość stosowanego przez bank *spreadu*.

13 października 2008 r. powodowie złożyli wniosek o udzielenie im kredytu w kwocie 200.000 zł denominowanego w CHF na budowę domu, podlegającego spłacie w ratach równych według zmiennej stopy procentowej, przez okres 30 lat i 21 października 2008 r. zawarli z pozwanym umowę kredytu mieszkaniowego [...] z oprocentowaniem zmiennym nr [...], złożoną z Części Szczegółowej Umowy (CSU) oraz Części Ogólnej Umowy (COU).

Zgodnie z § 2 CSU bank udzielił powodom kredytu w wysokości 89.702,19 CHF w celu budowy domu na 360 miesięcy, tj. do 20 października 2036 r. Szacunkowy całkowity koszt kredytu określono na 248.883,14 zł, a szacunkową wysokość kosztu, który kredytobiorcy będą zobowiązani ponieść z tytułu odsetek na kwotę 102.666,09 CHF. Kredyt został zabezpieczony hipoteką zwykłą na nieruchomości M. i D. K. do kwoty 89.702,19 CHF, hipoteką kaucyjną na tej nieruchomości do kwoty 26.920 CHF, przelewem wierzytelności z umowy ubezpieczenia nieruchomości oraz wekslem własnym *in blanco*.

Powodowie zobowiązali się do spłaty całości umownego zadłużenia do 20 października 2038 r. w ratach kapitałowo-odsetkowych annuitetowych. Środki na spłatę kredytu miały być pobierane dwudziestego dnia każdego miesiąca z rachunku bankowego powodów prowadzonego w złotych.

Świadczenia z umowy, a mianowicie kwoty transz kredytu i raty jego spłat miały być przeliczane w oparciu o tabelę kursów Banku S A obowiązującą w chwili

dokonywania przez pozwanego określonych w umowie przeliczeń kursowych, dostępną w oddziałach oraz na stronie internetowej banku. Opłaty składające się na koszty kredytu – wyrażone w walucie polskiej – zostały przeliczone na równowartość w CHF przy zastosowaniu obowiązującego w chwili rejestracji umowy w systemie informatycznym Banku SA kursu sprzedaży dla dewiz, zgodnie z aktualną wówczas tabelą kursów. Prowizja od udzielonego kredytu, płatna w dniu zawarcia umowy, miała być przeliczona na walutę polską przy zastosowaniu kursu sprzedaży dla dewiz wynikającego z aktualnej tabeli kursów.

Środki z kredytu zostały wypłacone kredytobiorcom na podstawie ich dyspozycji w walucie polskiej w transzach: 22 stycznia 2009 r. w wysokości 14.328,18 CHF, co stanowiło równowartość kwoty 39.780,76 zł; 2 kwietnia 2009 r. w wysokości 21.725,62 CHF, co stanowiło równowartość kwoty 62.506,78 zł; 17 czerwca 2009 r. w wysokości 30.8332,48 CHF, co stanowiło równowartość kwoty 90.000,01 zł; 22 września 2009 r. w wysokości 22.815,91 CHF, co stanowiło równowartość kwoty 60.957,27 zł.

2 marca 2020 r. powodowie złożyli pozwanemu reklamację zarzucając nienależne pobranie środków w kwocie 172.652,84 zł w związku z nieważnością umowy kredytu albo pobranie rat kapitałowo-odsetkowych w kwocie o 35.440,59 zł wyższej niż powinni spłacić w okresie od 22 marca 2010 r. do 20 stycznia 2020 r., w związku z niedozwoloną treścią niektórych postanowień umownych. Pozwany nie zwrócił powodom żadnych kwot z tytułu uiszczonych rat kredytu.

Sąd Okręgowy uznał, że oceniana umowa kredytu jest w całości nieważna. Kwota kredytu wrażona we wniosku kredytowym i w umowie kredytowej w CHF (89.702,19 CHF) została powodom wypłacona w złotych. Umowa jest zatem umową kredytu denominowanego w CHF. We wniosku kredytowym powodowie zaznaczyli, że wnioskują o kredyt w wysokości 200.000 zł, a z umowy wynika, że spłata kredytu miała następować z rachunku prowadzonego w złotych. Zdaniem Sądu Okręgowego walutą kredytów denominowanych jest waluta obca, lecz taka umowa nie jest zwykłą umową o kredyt walutowy, a jej konstrukcja jest sprzeczna z art. 69 ust. 1 pr. bank. w brzmieniu obowiązującym w chwili zawarcia. Kwestionowane przez powodów postanowienia umowne regulujące przeliczanie

kwoty kredytu udzielonego w CHF na walutę polską przy zastosowaniu tabel kursowych banku określają główne świadczenia stron w ocenianej umowie. Ustalenie kwoty udostępnionej kredytobiorcy oraz kwoty niezbędnej do spłaty każdej raty miało następować przy zastosowaniu zawartego w § 4 ust. 2, § 4 ust. 3, § 10 ust. 2, § 16 ust. 1, § 22 ust. 2 pkt 1, pkt 2 lit. B i pkt 3, § 36 ust. 1 oraz § 39 ust. 1-2 umowy mechanizmu przeliczenia jednej waluty na drugą według tabeli kursowej banku, najpierw z CHF na PLN (moment wypłaty kredytu), a następnie z PLN na CHF (moment spłaty każdej raty). W żadnym z tych postanowień nie określono, jak bank będzie ustalać we własnych tabelach kursy kupna i sprzedaży CHF stosowane do przeliczeń. Pozwany mógł zatem kształtować kurs dowolnie, wedle swego uznania, a taka jego pozycja w umowie godzi w równowagę kontraktową stron, wprowadzając daleko idącą dysproporcję praw i obowiązków na niekorzyść konsumentów. Odesłanie do prowadzonych przez bank tabeli kursów oznacza, że bank arbitralnie przyznaje sobie w istocie prawo do jednostronnego regulowania wysokości świadczenia drugiej strony. W oparciu o § 4 ust. 2, § 4 ust. 3, § 10 ust. 2, § 16 ust. 1, § 22 ust. 2 pkt 1, pkt 2 lit. B, pkt 3, § 36 ust. 1 oraz § 39 ust. 1-2 COU powodowie nie byli w stanie określić wysokości własnego zobowiązania w stosunku do pozwanego, a tym samym ocenić skutków ekonomicznych i ryzyka wynikającego z zawartej umowy. Sprzeczne z istotą każdej umowy jest uzgodnienie przez strony, że o zakresie obowiązków jednej z nich zadecyduje swobodnie druga strona w toku wykonywania umowy. Taka konstrukcja postanowień umowy stanowi przekroczenie granic swobody umów określonych w art. 353¹ k.c. i prowadzi do nieważności czynności prawnej jako sprzecznej z ustawą - art. 58 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2024 r., poz. 1646; dalej - pr. bank.), w brzmieniu obowiązującym w dacie zawarcia umowy kredytowej.

Kwestionowane przez powodów postanowienia umowne są – w ocenie Sądu Okręgowego – abuzywne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. Oceny postanowień umownych w świetle tego przepisu dokonuje się z punktu widzenia ich treści w momencie zawarcia umowy, z pominięciem praktyki jej wykonywania. Bez znaczenia jest zatem to, w jaki sposób pozwany ustalał kursy CHF do złotego oraz czy stosowane przez niego kursy kupna i sprzedaży były *de facto* kursami rynkowymi. Analizowane postanowienia umowy nie określały precyzyjnie

rzeczywistej wysokości udzielonego i przekazanego powodom kredytu, jak również świadczeń kredytobiorców w sposób możliwy do ustalenia w oparciu o czynniki obiektywne, niezależne od kredytodawcy. W umowie brak jest jednoznacznych, obiektywnych kryteriów, na podstawie których bank ustala stosowany przez siebie kurs wymiany CHF na złote w momencie uruchomienia kredytu, jak i spłaty poszczególnych rat. W konsekwencji oceniana umowa nie była w tym zakresie jednoznacznie sformułowana, czego wymaga art. 385¹ § 1 k.c. w związku z art. art. 69 ust. 1 pr. bank.

Sam mechanizm denominacji służący określeniu wysokości wypłaconego kredytu oraz wysokości raty w złotych nie stanowiłby instrumentu kształtującego obowiązki kredytobiorców sprzecznie z dobrymi obyczajami ani też nie naruszałby ich interesów, gdyby jego zasady były precyzyjnie i jasno określone w oparciu o jednoznacznie i obiektywne kryteria. Przyjęta konstrukcja umowy była w istocie wyjściem banku naprzeciw zapotrzebowaniu powodów na uzyskanie na najbardziej korzystnych warunkach kwoty, która pozwoli im na zakończenie budowy domu. Kredyt charakteryzował się atrakcyjnym, niskim oprocentowaniem. Zastosowana konstrukcja umowy przez kilka lat przynosiła powodom wymierne korzyści finansowe w postaci mniejszych rat w porównaniu z ratami kredytu w walucie polskiej niezwiązanego z CHF. Powodowie nie kwestionowali postanowień umowy do momentu, w którym kurs CHF w stosunku do złotego drastycznie nie wzrósł. Przyczyną istotnej zmiany wysokości rat kredytu był wzrost kursu CHF w stosunku do złotego. Sam bank nie miał i nie będzie miał żadnego wpływu na to, jak kształtował się i będzie się kształtował kurs CHF. Znaczący wzrost kursu CHF był wydarzeniem, którego nie przewidywali ani powodowie, ani pozwany, wynikał bowiem z decyzji władz Szwajcarii o rezygnacji ze sztucznego utrzymywania niskiego kursu tej waluty.

Sąd Okręgowy wziął pod uwagę, że Dyrektywa Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U.UE.L.1993.95.29 z 21 kwietnia 1993 r., dalej - dyrektywa 93/13) wskazywała w załączniku, że instytucja kredytowa może oznaczyć w umowie cenę swoich usług jako zmienną, o ile cena zależy od warunków rynkowych, nad którymi instytucja nie ma żadnej kontroli. Oznacza to dopuszczalność transakcji produktami, których cena związana jest ze zmianami notowań giełdowych z tym zastrzeżeniem, że cena

musi zależeć od czynników obiektywnych niezależnych od stron transakcji (pkt 2c w zw. z pkt 11 załącznika do Dyrektywy). Ustawa z 26 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 165, poz. 984; dalej – ustawa antyspreadowa) także dopuściła mechanizm denominacji. Jest więc dopuszczalna taka konstrukcja umowy, w której wartość świadczenia (w sprawie - wysokość raty) zależna jest od kursu waluty obcej, przy czym kurs ten musi być wyznaczany przez czynniki zewnętrzne i oznaczone w umowie.

Niewskazanie przez bank w umowie kryteriów branych pod uwagę przy ustalaniu kursów CHF powoduje, że powodowie byli pozbawieni rzeczywistej kontroli nad działaniami kredytodawcy, a w chwili zawarcia umowy nie byli w stanie ocenić wysokości wynagrodzenia banku, które ten pobierze przy okazji ustalania kursu wymiany CHF. Powodowie zostali zatem narażeni na nieograniczone roszczenia banku i nie mieli możliwości rzetelnej oceny skutków ekonomicznych podejmowanej przez siebie decyzji o zaciągnięciu zobowiązania kredytowego. Brak równowagi kontraktowej między stronami i możliwość arbitralnego, jednostronnego kształtowania wysokości kursów przez bank jest szczególnie rażąca w umowie mającej wiązać przez kilkadziesiąt lat. Na ocenę abuzywności wymienionych postanowień nie wpływa okoliczność, iż powodowie mogli sami nabywać walutę obcą, lecz skorzystanie z tej możliwości było opcjonalne i zależało od podjęcia przez nich rozmaitych działań, domyślnie bowiem raty miały być spłacane w złotych.

Skutkiem uznania wymienionych postanowień umownych za niedozwolone jest ich eliminacja z umowy, zgodnie z art. 385 § 1 k.c. Przepis ten nie przewiduje możliwości zastąpienia wyeliminowanego postanowienia umownego jakimkolwiek postanowieniem umownym lub ustawowym. Brak jest możliwości wypełnienia luk w umowie przepisami o charakterze ogólnym, z odwołaniem się do zasad słuszności lub ustalonych zwyczajów (tak wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 3 października 2019 r., C - 260/18). Nie ma też możliwości uzupełnienia umowy przez odwołanie się do kursu rynkowego CHF, jako tego, który ma wyznaczać kwotę udostępnioną kredytobiorcy oraz wysokość rat wyrażonych w złotych. Wyłączenie klauzul waloryzacyjnych z umowy powoduje, że nie było możliwe określenie wysokości kwoty w złotych podlegającej oddaniu do dyspozycji powodów i stanowiącej równowartość kwoty kredytu wyrażonej w CHF. Nie było

też możliwe wykonanie zobowiązania zwrotnego, zważywszy na przyjęty przez strony sposób jego spłaty: przeliczanie raty wyrażonej w CHF na złote, w której to walucie następowało zasilanie przez powodów rachunku do rozliczeń w złotych.

Wylimitowanie z umowy mechanizmu denominacji oraz różnic kursów walutowych, a także ryzyka kursowego prowadzi do tego, że kwota zobowiązania banku pozostaje wyrażona w walucie obcej przy jednoczesnym pozostawieniu oprocentowania kredytowego opartego o stawkę LIBOR 3M, charakterystyczną dla kredytu złotowego. Brak w umowie mechanizmu denominacji skutkuje na tyle istotnym zniekształceniem stosunku, że przestaje się on mieścić w formule umowy denominowanej do waluty obcej, a strony nie umawiały się na zawarcie umowy kredytu walutowego ani złotowego. Umowa poddana takim przekształceniom nie może być utrzymana jako ważne zobowiązanie (art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 353 k.c.).

Nieważność umowy rodzi obowiązek wzajemnego zwrotu świadczeń spełnionych przez jej strony, co wynika z art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 1 k.c. Wysokość kwot wpłaconych przez powodów do banku w wykonaniu umowy kredytu w okresie objętym żądaniem pozwu nie była sporna. Świadczenie należne powodom Sąd Okręgowy podzielił między nich zgodnie z żądaniem pozwu i z odwołaniem się do art. 379 § 1-2 k.c. Podstawą orzeczenia o odsetkach był art. 481 k.c. w zw. z art. 455 k.c., a moment, od którego pozwany pozostawał w opóźnieniu ze spełnieniem świadczenia Sąd Okręgowy oznaczył na 31 marca 2020 r., gdyż wówczas pozwany odniósł się do reklamacji powodów, a zatem znał treść ich roszczenia i mógł ocenić jego zasadność.

Żądanie ustalenia nieważności umowy zostało przez Sąd Okręgowy uwzględnione na podstawie art. 189 k.c. w zw. z art. 58 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c.

Wyrokiem z 19 listopada 2021 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku oddalił apelację pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego. Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne i ocenę prawną sprawy przedstawioną przez Sąd Okręgowy.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego z 19 listopada 2021 r. pozwany zarzucił, że orzeczenie to zostało wydane z naruszeniem prawa procesowego (art. 398³ §1 pkt 2 k.p.c.), tj. art. 382 k.p.c. w związku

z art. 387 § 2 pkt 1 k.p.c. przez pominięcie materiału dowodowego zebranego w postępowaniu przed Sądem Okręgowym, w szczególności: wniosku powodów o udzielenie kredytu, informacji o ryzyku kursowym i ryzyku stopy procentowej, dyspozycji wypłaty kredytu.

Pozwany zarzucił także, że zaskarżone orzeczenie zostało wydane z naruszeniem prawa materialnego (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.), tj. art. 385¹ § 1 k.c. w związku z art. 385¹ § 2 k.c. poprzez ustalenie nieważności umowy bez uprzedniego wyczerpującego poinformowania powodów o skutkach takiego rozstrzygnięcia; - art. 385¹ § 1 k.c. oraz art. 385² k.c. przez błędną wykładnię i uznanie, że rażące naruszenie interesów konsumentów można ocenić w stanie hipotetycznym, a przesłanka, o jakiej mowa w art. 385¹ § 1 k.c. jest spełniona również wtedy, gdy zachodzi dysproporcja kontraktowa powodująca hipotetyczną możliwość pokrzywdzenia; - art. 385¹ § 1 k.c. przez przyjęcie, że rzekoma dowolność kształtowania kursu CHF w tabelach kursów walut banku może być źródłem abuzywności klauzul przeliczeniowych, podczas gdy wszystkie tabele kursowe funkcjonujące na rynku są cennikami i tym samym ustalone są w ramach swobody ustalania cen, co nie prowadzi do przyjęcia ich abuzywności, a tym samym kryterium dowolności ustalania kursu jest bezużyteczne dla oceny abuzywności klauzul przeliczeniowych; - art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 58 § 1 i 2 k.c., art. 354 § 1 k.c. przez uznanie, że abuzywność postanowień umownych odnoszących się do ryzyka walutowego wpływa na los całego zobowiązania umownego i istnienie w umowie takich klauzul warunkuje jej byt w całości; - art. 385¹ § 2 k.c. oraz art. 189 k.p.c. w zw. art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 z art. 2 oraz art. 32 Konstytucji oraz art. 2 i art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i bezpodstawne ustalenie nieważności umowy, podczas gdy zastosowania tak daleko idącej sankcji oznacza naruszenie podstawowych zasad porządku prawnego, jakimi są zasady równości, pewności prawa i zasada proporcjonalności.

Pozwany wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, a ewentualnie o zmianę wyroku Sądu Apelacyjnego w całości i oddalenie powództwa w całości.

Powodowie wnieśli o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Okoliczności zawarcia przez strony umowy kredytowej zostały ustalone przez Sąd Okręgowy, który uznał je za istotne w celu dokonania oceny, że powodowie mogą korzystać z ochrony konsumenckiej. Sąd ten ustalił, w jakim celu powodowie zabiegali o kredyt oraz dlaczego wybrali kredyt denominowany w CHF. Sąd Apelacyjny ustalenia te zaakceptował w całości, a zatem nie ma podstaw, by zarzucać mu, że pominął jakiś materiał dowodowy zebrany w postępowaniu przed Sądem Okręgowym i wykorzystany przez ten Sąd przy czynieniu ustaleń, np. wniosek kredytowy, informację o ryzyku kursowym i ryzyku stopy procentowej, dyspozycję wypłaty kredytu. Bezzasadne są zatem zarzuty naruszenia art. 382 k.p.c. w związku z art. 387 § 2 pkt 1 k.p.c. przez Sąd Apelacyjny.

Osobną kwestią jest to, czy powołany w skardze kasacyjnej materiał dowodowy mógł być podstawą korzystnych dla pozwanego ustaleń, że wywiązał się z obowiązków informacyjnych w stosunku do powodów przed zawarciem z nimi umowy kredytowej. W orzecznictwie przyjęto, że w celu zrealizowania przez bank obowiązków informacyjnych co do ryzyka walutowego i kursowego, które wiąże się dla konsumenta z zawarciem umów kredytowych indeksowanych do waluty obcej (denominowanych w walucie obcej) nie jest wystarczające stwierdzenie w umowie, że ryzyko związane ze zmianą kursu waluty ponosi kredytobiorca oraz odebranie od niego zawartego we wniosku o udzielenie kredytu oświadczenia o standardowej treści, że został poinformowany o ponoszeniu ryzyka wynikającego ze zmiany kursu waluty oraz przyjął do wiadomości i akceptuje to ryzyko. Istnieje obowiązek ostrzegawczy instytucji finansowej, która oferując kredyt powiązany z walutą obcą kredytobiorcy, niejednokrotnie takiemu, który – tak jak powodowie w niniejszej sprawie – nie ma zdolności kredytowej do zaciągnięcia kredytu złotowego, powinna dołożyć szczególnej staranności w zakresie wyraźnego wyjaśnienia zagrożeń wiążących się z takim produktem finansowym. Zachowanie informacyjne banku powinno polegać na poinformowaniu klienta o zakresie ryzyka kursowego w sposób jednoznaczny i zrozumiale unaoczniający konsumentowi, który z reguły posiada elementarną znajomość rynku finansowego, że zaciągnięcie tego rodzaju kredytu jest bardzo ryzykowne, a efektem może być obowiązek zwrotu kwoty wielokrotnie wyższej od pożyczonej, mimo dokonywania regularnych spłat kredytu

(zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z 14 marca 2019 r., C-118/17, pkt 35; wyrok Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, OSP 2021, nr 2, poz. 7). Pozwany niewątpliwie nie wykonał w stosunku do powodów obowiązku informacyjnego o tak określonych granicach.

Nie sposób jest przyjąć, że do ustalenia nieważności umowy kredytowej doszło bez uprzedniego wyczerpującego poinformowania powodów o skutkach takiego rozstrzygnięcia. Odpowiada ono żądaniu zgłoszonemu przez powodów, którzy byli w sprawie fachowo reprezentowani i w odpowiedzi na skargę kasacyjną zajęli też stanowisko odnośnie do zarzutu pozwanego, jakoby nie zrozumieli skutków unieważnienia umowy. Do stwierdzenia, że powodowie są ich świadomi wystarczy, że zdają oni sobie sprawę z konieczności zwrotu świadczeń wzajemnie spełnionych w wykonaniu umowy, a zatem z tego, że ciąży na nich powinność zwrotu kwoty wypłaconej im z tytułu kredytu i ewentualnie także dokonana innych rozliczeń z pozwanym.

Oceny, czy postanowienie umowne jest niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.), dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2). Wykładnia językowa art. 385¹ § 1 zdanie pierwsze k.c. nie stwarza podstaw do przyjęcia, że w ramach oceny abuzywności postanowienia istotny jest sposób jego stosowania przez przedsiębiorcę. Decydujące znaczenie ma nie to, w jaki sposób przedsiębiorca stosuje postanowienie i dla kogo jest to korzystne, lecz to, w jaki sposób postanowienie kształtuje prawa i obowiązki konsumenta. Z przepisu wynika, że przedmiotem oceny jest samo postanowienie, a więc wyrażona w określonej formie treść normatywna, tzn. norma lub jej element określający prawa lub obowiązki stron (zob. uchwałę siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15), a jej punktem odniesienia – sposób oddziaływania postanowienia na prawa i obowiązki konsumenta. Taka interpretacja pozostaje w zgodzie z powszechnie akceptowanym poglądem, że art. 385¹ § 1 k.c. jest instrumentem kontroli treści umowy (stosunku prawnego). To, w jaki sposób postanowienie jest stosowane, jest kwestią odrębną, do której art. 385¹ § 1 zdanie pierwsze k.c. wprost się nie odnosi (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2).

Postanowienia, które uprawniają bank do jednostronnego ustalania kursów walut, są nietransparentne, ponieważ pozostawiają pole do arbitralnego działania banku i obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem. W konsekwencji postanowienia umowy (regulaminu), określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych.

Sankcje będące konsekwencją abuzywności postanowień umownych działają ze skutkiem *ex tunc*, co oznacza, że zdarzenia o charakterze następczym w stosunku do daty zawarcia umowy zawierającej klauzule abuzywne pozostają bez znaczenia dla takiego charakteru tych postanowień umownych (wyjątek stanowi wola konsumenta).

W judykaturze Sądu Najwyższego obecnie dominuje pogląd, że klauzule kształtujące mechanizm indeksacji, zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej (denominowanego w walucie obcej), określają główne świadczenie kredytobiorcy. Pogląd ten uwzględnia stanowisko Trybunału Sprawiedliwości UE, w orzecznictwie którego podkreśla się, że za postanowienia umowne mieszczące się w pojęciu „głównego przedmiotu umowy” w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę (por. wyroki TSUE z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Kásler i Káslerné Rábai, pkt 49-50; z 26 lutego 2015 r., C-143/13, Matei, pkt 54; z 23 kwietnia 2015 r., C-96/14 Van Hove, pkt 33; z 20 września 2017 r., C-186/16, Andriuc i in., pkt 35). Za takie uznawane są klauzule indeksacyjne (waloryzacyjne), jak i postanowienia odnoszące się do ustalonego w walucie obcej mechanizmu waloryzacji świadczeń (określane niekiedy jako „klauzule ryzyka walutowego”), które wiążą się z obciążeniem kredytobiorcy - konsumenta ryzykiem zmiany kursu waluty i związanym z tym ryzykiem zwiększeniem kosztu kredytu (zob. wyroki TSUE z 20 września 2017 r., C-186/16, Andriuc i in., pkt 37; z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank i OTP Faktoring, pkt 68; z 14 marca 2019 r., C-118/17, Dunai, pkt 48; z 3 października 2019 r., C-260/18, Dziubak, pkt 44). Ten pogląd przyjmowany jest w orzecznictwie Sądu Najwyższego

(zob. wyrok z 30 września 2020 r., I CSK 556/18), w świetle którego za postanowienia umowne mieszczące się w pojęciu „głównego przedmiotu umowy” w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę. Taki charakter mają m.in. postanowienia, które wiążą się z obciążeniem kredytobiorcy-konsumenta ryzykiem zmiany kursu waluty i związanym z tym ryzykiem zwiększenia kosztu kredytu („klausule ryzyka walutowego”).

W razie stwierdzenia abuzywności klauzuli ryzyka walutowego i klauzul przeliczeniowych utrzymanie umowy nie jest możliwe z prawnego punktu widzenia. Jest tak zwłaszcza wówczas, gdy unieważnienie tych klauzul doprowadziłoby nie tylko do zniesienia mechanizmu indeksacji oraz różnic kursów walutowych, ale również – pośrednio – do zaniknięcia ryzyka kursowego, które jest bezpośrednio związane z indeksacją kredytu do waluty. W konsekwencji art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 nie stoi na przeszkodzie temu, aby sąd krajowy, po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru niektórych warunków umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i oprocentowanego według stopy procentowej bezpośrednio powiązanej ze stopą międzybankową danej waluty, przyjął, zgodnie z prawem krajowym, że ta umowa nie może nadal obowiązywać bez takich warunków z tego powodu, iż ich usunięcie spowodowałoby zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy (zob. wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE z 14 marca 2019 r., C-118/17, pkt 52; z 5 czerwca 2019 r., C-38/17, pkt 43; z 3 października 2019 r., C-260-18, pkt 44 i 45; wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/19). Sąd Apelacyjny rozważył tę kwestię i uznał, że obowiązywanie umowy po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków nie jest możliwe, co przemawia za opowiedzeniem się za jej nieważnością (wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18).

Wyeliminowanie abuzywnych klauzul przeliczeniowych nie prowadzi do utrzymania w mocy kredytu indeksowanego kursem CHF jako kredytu złotowego oprocentowanego według stawki LIBOR. Brak także podstaw do zastąpienia stawki oprocentowania LIBOR stawką WIBOR (wyroki Sądu Najwyższego z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22). W wyroku z 6 marca 2019 r. (C-70/17 i C-179/17, Abanca Corporación Bancaria SA i Bankia

SA, pkt 54) Trybunał Sprawiedliwości UE wykluczył, aby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w umowach, na przykład przez odwołanie się do kursu walut stosowanego przez Narodowy Bank Polski.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398¹⁴ oraz – co do kosztów postępowania – art. 108 § 1, art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c., § 2 pkt 7 w związku z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2023 r., poz. 1964), orzeczono jak w sentencji.

A.W.

[a.ł.]

Marta Romańska   Grzegorz Misiurek   Dariusz Zawistowski